DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

2013 BIRŽELIO 8 D. NR. 25 (68)

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Pavasario malonė

efoto.lt nuotr.

Pavasaris į Lietuvą atėjo vėluodamas. Užtat paskui gamta dosniai už tai atsipirko – viskas sužydo ir sulapojo beveik vienu metu. Žaluma patvino seni medžiai, į aukštį išsistiebė jauni medeliai, svaigiai sužydo alyvos, jazminai, ievos, kaštonai, ant miško šlaitų suspindo plukės, o vėsiuose slėniuose ir daubose savo sapningus varpelius iškėlė pakalnutės. Neišvardyčiau visų žolių žolelių, kurios auga pievoje ant kalnelio (jos takeliu einu, vesdama šunį pasivaikščioti). Tų visų žolių spalvas, kvapus ir, jei galima taip sakyti, faktūrą (kaip iškarpyti lapeliai, išlenkti vainiklapiai, koks švelnumo ar šiurkštumo pojūtis, jos prisilietus) prisimenu nuo vaikystės, ir tai, matyt, atperka tai, kad nežinau jų tikrųjų botaninių vardų.

Netgi statybų aikštelėje (prie mano namų rekonstruojama automobilių dizaino kolegija, buvęs elektrotechnikos technikumas), prie statybinių atliekų konteinerio lyg mėlyno sapno kristalai šviečia neužmirštuolės. Griovyje prie statybininkų vagonėlių kaip artėjančios vasaros beprotybė geltoniu akina burbuliai, pro juos mušte mušasi sultingos šunažolės kuokštai, ir šuo neišlaiko – įsibridęs į burbulyną, lyg karvė ima žliaubti žalius kuokštus. O kokios orios – lyg trapūs gotikos kuorai – baltai žydinčios šventagaršvės, kokios liaunos plieniniu baltumu saulėkaitoj spindinčios smilgos, kokia graži ir paslaptinga didžioji dilgėlė, išskleidusi į visas puses savo aštrius lapus ir dvelkianti sveikatingu kartumu, nuostabusis augalas, nuo šaknies iki žiedo pilnas vaistingųjų galių!.. Apleistame stadione prie užžėlusių futbolo vartų pernai buvau radusi laukinę orchidėją. Ar tebekels ji savo rausvai violetinius žiedus šįmet, ar tik šmėkštelėjo kaip vienos vasaros sapnas?..

Jeigu ir šmėkštelėjo, aš ją vis tiek prisiminsiu. Tegu ir užgožtą laukinių žemuogių, šalpusnių, kiaulpienių, gajaus paprastųjų garšvų šaknyno ir ūmėdžių grybienos. Ne konkurentė jiems orchidėja, tegu ir laukinė.

Ir mes, žmonės, ne konkurentai vienas kitam. Suprantu, kad galbūt toks teiginys neatitinka realybės, tad pasitaisysiu – *ne tik* konkurentai. Pavasario grožis savo gausa ir malone tiesiog gniaužia kvapą – seni žmonės ir sinoptikai sako, kad pagal visus pavasario požymius galima tikėtis gražios, derlingos vasaros, donelaitiškos, „Vasaros gėrybėmis" įsimenančios. Ir tos vasaros gėrybės gali būti suprantamos ne tik kaip derliaus, bet ir kaip malonės gausa. Malonės, kad gyvename tokioje gražioje šalyje, kurioje žmonės dar atsimena žolių vardus ir manding dar galėtų atspėti ir debesio vardą, kad tas nusileistų ir pavirstų ežeru. Kur skamba tarmės, švytėdamos dulsva senosios mūsų kalbos brangakmenio šviesa. Kur žodis turi stichijos galią – man tai liudija lietuviškos sutartinės, kuriose ataidi daug skirtingų, kartais, atrodo, netgi chaotiškų balsų, ir visus juos sujungia harmoninga melodija.

Tokia pavasario gausa žada viltį. Kaip kad rašė Romualdas Granauskas savo nuostabiame kūrinyje „Jaučio aukojimas", parašytame sovietmečio gūdumoje, kai vilties niekas nežadėjo: kad po šitomis žvaigždėmis gentis gyvens ilgai ir teisingai. Bijau suklysti, bet rašytojo sakyta – ne ilgai ir laimingai, o ilgai ir teisingai. Tai ne simbolika, tai griežtas logikos dėsnis: ilgam (amžinam) žmogaus ir genties gyvenimui kaip pagrindas padėta ne laimė, o tiesa. Ant tiesos pagrindo galima statyti visa kita – ir laimę, ir viltis, ir gausą, ir derlių. Jeigu pagrindai supainiojami, vargu ar genties gyvenimas bus ilgas.

Ir tai suvokti nesunku – užtenka tik pažvelgti į neužmirštuolę, mėlyną dangaus kristalėlį, nukritusią žvaigždę.

Renata Šerelytė

VIENUOLIKTOJI IDILĖ

Nuostabioji žemės muzika

Su pirmu besidaužančių į stiklą musių būzgimu,
tyliu kojų čežesiu aplinkui lopšį,
pabunda mumyse garsai, nuostabioji muzika,
lydinti ligi kapų tylos.

Ankstyvas ratų bildesys, kibirų skambėjimas,
ar žiemą – tolimi, lengvi važių varpeliai,
ir durų girgždesys, šunų lojimas,
ir velenai, sunkūs linų mynimo velenai,
arklio kojos ant suplūkto molio...
O vakarais – tolimas dainavimas,
ar vabalų būzgimas liepų tankumoj,
paskutinis dalgės šlamesys dobilų lauke.
Ak, ir vėjo, drungnas rūko palietimas,
krintančių lietaus lašų bildėjimas į stogą,
lapų šiuresys, bailus epušių drebėjimas,
rudenio lietus viršum šilų,
kiekvienas kregždės pralėkimas,
besigraužiančio gilyn į dirvą medžio šaknys –
palieka kitą vis šlamėjimą.
Ir rąstų bildesys, miškų pokšėjimas,
ir ūžiančios kūlimo mašinos, prėslų čežesys,
pjaunamų mašinų klekesys rugių laukuos –
vis kitą garsą, vis kitą (...)

Jonas Mekas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Pavasario malonė • **2-as psl. Astrida Petraitytė.** Vis dėl Brolio, dėl MKČ • **3-as psl. Lidija Šimkutė.** Olegas Truchanas. Tyrlaukių grožis • **4-as psl. Laurynas Raudonėlis.** Vakaras išėjusiems atminti/ Poezijos pavasario laureatė Tautvyda Marcinkevičiūtė • **5-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** Kultūros geografas apie savą ir svetimą Vilnių/ **L. Vasiliauskaitė-Rožukienė.** „Spalva ir linija išreikšti pojūčiai" • **6-as psl. Lidija Veličkaitė.** Barokinės muzikos garsai Lietuvoje • **7-as psl. Henrikas Algis Čigriejus.** Lijundra. Novelė • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje:

Joną Muloką prisimenant • M. K. Oginskio atminimas Florencijoje • Naujas R. Dichavičiaus albumas

Redaguoja **Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com** • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Vis dėl Brolio, dėl MKČ

Astrida Petraitytė

Sesers rūpestis: Valerijos Čiurlionytės-Karužienės gyvenimo ir darbų eskizai. – Sudarė Milda Mildažytė-Kulikauskienė. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2012. – 560 psl.

Didieji tautos žmonės veikia dabartį ne tik savo kūrybiniu palikimu – jie yra ir prizmės, laužiančios istorinį kontekstą, tiek platųjį, visuomenės gyvenimą apimantį, tiek siaurąjį, į artimųjų žmonių ratą sufokusuotąjį.

Ir Konstantino Mikalojaus Čiurlionio fenomenas siejasi tiek su XIX–XX a. ribos lietuviškuoju tautiniu atgimimu, *fin de siécle* meno tendencijomis (visoje Europoje, ypač – Rusijoje), tiek ir su jam brangių žmonių gyvenimais.

Prieš keletą metų išleistas Sofijos Čiurlionienės „Raštų" tomas, kuriame sudėti jos laiškai (ne, ne sužadėtiniui ir vyrui), atskleidė ryžtingą, tvirtą, humanišką asmenybę, tad galime kiekvienas sau modeliuoti dviejų kūrėjų, tokių skirtingų savo psichologine struktūra, tarpusavio sąveiką. Jau skaitant šį tomą turėtų į akis kristi vienas „personažas", į kurį dažnusyk kreipiamasi „Vilks" – Valerija Čiurlionytė. Iš tų laiškų išryškėjo stiprus Sofijos prieraišumas ir palankumas jaunajai *Kastuko* seseriai – galbūt atsakas nebuvo tolygus, gal gyvenimo srovė kiekvieną plukdė sava kryptimi, palaipsniui atitolta, nors svetimomis, regis, netapta. S. Čiurlionienės epistolikoje išryškėja, nors ir trumpas, bet spalvingas Valerijos ir Balio Sruogos draugystės epizodas.*

Ir štai turime galimybę išsamiai „pastudijuoti" šią M. K. Čiurlionio seserį, gerokai jaunesnę (nors ir ne jauniausią iš vaikų). Misijos sukaupti visą galimą medžiagą, liudijimus, pačiai paliudyti ėmėsi Milda Mildažytė-Kulikauskienė, buvusi Valerijos Čiurlionytės-Karužienės kolegė Nacionaliniame Čiurlionio dailės muziejuje. Kruopščiai rinkusi medžiagą – pačios Karužienės straipsnius, autobiografinius tekstus, dokumentus, artimųjų, kolegų, pažįstamų prisiminimus ir pan., pati parašiusi išsamią faktografinę apybraižą apie herojės gyvenimą ir veiklą, ji parengė solidų tomą, prasmingai įvardydama: „Sesers rūpestis". „Sesers misionierystė" – taip išsiverčiau sau, perskaičius nemenkos apimties parengėjos tekstą. Galbūt todėl, kad nesistengta *herojei* „lįsti į dūšią", apsiribota faktais, susidaro toks oportunistės misionierės paveikslas – ar Vincas Kapsukas, ar kas valdžioj bebuvę, reikia išnaudoti visas galimybes, kad pasirūpintum tuo, kas svarbu ir brangu. Ne, tai ne *herojės* veiksmų kritika.

Beje, daugelis knygą turbūt pirmiausia pavartys – ir jos gale džiugiai aptiks gausų pluoštą vizualinio pasakojimo... Nes argi nuotraukos mums (bent jau lietuviams, augusiems Čiurlionio šviesoj ir legendose) nebylos taip pat iškalbingai, kaip ir žodžiai! Ir MKČ viltingų jaunystės pažadų tragizmą darkart patirsime, ir į pasišventėlę Valeriją – vis su ta pačia, unikalia (kaselių „sraigės" ant ausų) šukuosena – turėsime progos įdėmiau įsižiūrėti... Bet daugelį turbūt ir netikėtumas ištiks – po foto *iš gyvenimo* seka ne tik MKČ darbų nuotraukos, bet ir visas skirsnelis „Valerijos Čiurlionytės-Karužienės tapyba ir piešiniai"! Nežinojau šios dailininkės ir, ko gero, nepagrįstai.

Leidinys daugiakomponentis, jį sudaro išsamus sudarytojos straipsnis, pačios herojės vieši (straipsniai) ir privatūs (laiškai) tekstai, pluoštas pirmąkart skelbiamų artimųjų, kolegų atsiminimų ir jau spausdinų pasisakymų.

Sesers rūpestis, MKČ palikimo saugojimo misija tarsi nustumia į antrą planą asmeninį Valerijos Čiurlionytės gyvenimą, bet jis pakankamai spalvingas, intriguojantis net ir brėžiant jį fragmentiškais škicais.

Galime nujausti, kad vaikystė Druskininkuose ne tik jai, mažajai Valkirijai (ar Vilkui – pravardes mažesniesiems, regis, suteikė vyriausiasis Kastukas) ar pačiai mažiausiajai – Jadvygai-Žvirbliui, bet ir visiems Čiurlionių vaikams (keturios dukros ir keturi sūnūs) buvo toji Rojaus idilė, kurios vaizdiniai vis iškils vėlesniais sumaištingais, istorinių kataklizmų ir pervartų paženklintais metais. Ne tik Druskininkų gamta, ne tik nors ir skurdi, bet rūpesčiu ir šiluma nutvieksta namų buitis, bet ir – svarbiausia – lyg šviesos srautas, įsukantis visą gausią šeimą – vyriausiojo sūnaus, studento, parvykimai atostogams, ne tinginiavimui, bet aistringam darbui – tapymui, nuo kurio atitrūkstama improvizacijoms pianinu ar iškyloms, drauge su mažesniaisiais... Mažasis *Vilkas*, jaunesnė už Kastuką 21 metais, yra išsikovojusi ypatingą privilegiją – plauti jam teptukus, o tai reiškia – įžengti į šiaip visiems uždraustą kūrybos erdvę.

Valerija Karužienė prie Kauno valstybinio M. K. Čiurlionio muziejaus, 1976 m.
A. Žižiūno nuotr.

Tradicinė arbatėlė M. K. Čiurlionio galerijoje. Iš kairės: Ieva Andrulytė-Aleksienė, Augustinas Savickas, Valerija Karužienė, 1979 m.

Romatiškasis Brolio meilės Sofijai laikotarpis ir tragiškoji jo gyvenimo baigtis, matyt, iš pagarbos yra apgaubti tylos – nepatiriame kokių nors paaugliukės Valerijos reakcijų. Užtat pomirtinis mūsų genijaus – jo dailės palikimo – likimas, kaip sakyta, tampa Valerijos Čiurlionytės gyvenimo imperatyvu. Į(si)pareigojimą jausti atsakomybę už jo paveikslus ji patiria ir stoiškai priima dar Pirmojo pasaulinio karo metais. Aštuoniolikmetė mergina, artėjant vokiečių frontui prie Vilniaus (1915 m.) prisiima pareigą MKČ paveikslus evakuoti į Maskvą, kur tuo metu glaudžiasi mama ir sesuo Jadzė – išrūpindama vagoną, pasitelkusi pagalbą, supakuodama kiekvieną darbelį, po to lydėdama... Rūpesčių odisėjos nesibaigs nei po šio karo, Lietuvai atgavus nepriklausomybę (o V. Kapsuko valdžia Vilniuje 1919 m. irgi nepaliks mūsų herojės nuošalėje), nei Antrajam pasauliniam įsisiautus, nei LTSR kartu su kitomis broliškomis respublikomis komunizman ėmus žengti... Tiesa, jau nuo 1945-ųjų rūpestis MKČ dailės palikimu bent iš dalies įeina į tarnybines pareigas – Valerija Čiurlionytė-Karužienė pradeda dirbti Čiurlionio dailės muziejuje Kaune, jame darbuojasi iki garbios senatvės, tad ir bendrasis muziejininkės statusas užgožia jos ankstesnį pedagoginės veiklos etapą (tarpukariu bvo įkūrusi ir privatų vaikų darželį). Bet „tarnybiniai įgaliojimai" rūpesčių naštą ne ką tepalengvina. Nekalbant apie pergyventą Čiurlionio formalisto kritikos bangą, jau lyg ir oficialiai įteisinus šį vardą, begalinių pastangų, atkaklumo reikalauja pati MKČ kūrybos specifika – trapios tapybai naudotos medžiagos, darbų jautrumas aplinkai ir pan. Čia vėl regime Valeriją Čiurlionytę-Karužienę einant, beldžiantis ir – įeinant net nekviestai (iškalbus apsilankymo pas SSRS kultūros ministrę J. Furcevą epizodas)... O MKČ memorialinio muziejaus Druskininkuose įkūrimo peripetijos išties paliudija seserį gebėjus atkaklumu visas kliūtis įveikti!

Galbūt dėl leidinio *objekto* apibrėžties – dėmesio centre būtent seseriškas rūpestis MKČ palikimu, visiems asmeniškumams bei kitoms gyvenimo aplinkybėms liekant periferijoje – susidaro įspūdis, kad visuomeninė, istorinė, politinė situacija nevaidina ypatingo vaidmens, jei tik ji nekelia grėsmės paveikslams... Ne, negalime sudarytojai priekaištauti, kad ji išpreparuojanti vieną ,,segmentą" iš gyvenimiškojo konteksto. Štai turime progos kartu su jaunąja Valerija (ir ją lydinčiu Baliu Sruoga) panirti į spalvingą J. Baltrušaičio ir jo maskvietiškos šeimos bei meninės bendrijos aplinką – išryškėja ne tik poeto, bet ir Lietuvos patrioto Baltrušaičio vaidmuo: jis ir pas save Maskvos bute priglaudė MKČ paveikslus, ir dėjo daug pastangų, kad Valerijos misija – grąžinti juos Lietuvon – būtų sėkmingai įvykdyta.

O Valerijos Čiurlionytės asmeninis gyvenimas, net jei sumanytume iš jo dirbtinai ,,išpreparuoti" pagrindinę misiją, galėtų tapti romanų ar filmų siužetu. 1919 m. Kaune ištekėjusi už Amerikos lietuvio, sėkmingo verslininko Romano Karužos, bene metus praleidžia JAV. Po to sutuoktiniai grįžta į Kauną, Karuža čia, regis, kuria nemenkas verslo idėjas, jas iš pradžių sėkmingai įgyvendina (pritraukia ir svainio Povilo Čiurlionio finansus, paskui jam turi mokėti skolas). Valerijai gimsta sūnus – irgi Romanas, arba Romza, – tokia netipiška šeimyninė padėtis: ji ir gimdyti sūnaus (o greta to – studijuoti) vyksta į Leipcigą, ir su mažu vaikeliu darkart atsiranda Vokietijoj, Berlyne, ten gludina tapytojos (ir dailėtyrininkės) talentą; Karuža išlaiko ne tik ją, bet ir remia jaunesniosios Jadvygos studijas. Kurį laiką sūnelio sveikatingumo labui nuvyksta į Šveicariją, pasinaudodama proga studijuoja Ciuricho universitete, padeda pagrindus planuojamai pedagoginei karjerai. Nelinksmas likimo siurprizas po kelerių metų Vilką vėl priverčia palikti vyrą ne tik spręsti Lietuvoje šeimos pragyvenimo klausimą, bet ir rūpintis 1926 m. gimusia dukrele Danute – Romzai prireikia operacijos, kuriai vykstama į Vieną... Šeima galiausiai susijungia (Karužos laiškai žmonai dvelkia ilgesiu bei neišblėsusia meile ir po poros

Nukelta į 8 psl.

**Apie šį leidinį savo įspūdžius rašiau 2011.11.05 šeštadieniniame „Draugo" priede („Pati sau žmogus")*

Olegas Truchanas. Tyrlaukių grožis

Lidija Šimkutė

Pirmą sykį perskaičiau žinutę apie Olegą Truchaną Australijos lietuvių savaitraštyje „Mūsų pastogė" berods 1975 m. Mane sukrėtė žinia apie jo tragišką mirtį ir suintrigavo puikus didelės apimties jo draugų naujai išleistas pomirtinis albumas „*The World of Olegas Truchanas*" („Olego Truchano pasaulis"). Tą albumą greitai įsigijau.

Gerai prisimenu, kaip atvertus knygą man padarė įspūdį šio fotografo meninis žvilgsnis. Su nuostaba sklaidžiau knygos – albumo lapus. Pro langą buvo matyti, kaip stiebiasi į aukštį eukaliptai, augantys prie sruvenančio upelio, kambaryje sklido Beethoveno IX simfonija. Iš pradžių, apimta šventiškos nuotaikos, dar neperskaičiusi teksto, gėrėjausi fotografijomis, buvau pakerėta fotografijose atspindėto šios salos grožio. Buvau tarsi perkelta į kitą erdvę. Šio lietuvio fotografo kamera atskleidė tokį Tasmanijos salos grožį, kokio nebuvau užtikusi jokiuose kituose fotografijų albumuose.

Atidžiai varčiau albumo puslapius, jutau, tarsi mano sieloje skleistųsi tyrlaukių erdvės, išdidūs kalnai, putojantys debesys, vertųsi tolimi slėpiningi horizontai... Nenusakomai pakiliai nuteikia ežerų spalvų, nuotaikų kontrastai: didingos *Dacrydium franklinii* (*Huon Pines*) Australijos pušys, ypatingos šiai vietovei – jos savo brandą pasiekia tik per 500–1000 metų. Užburia vienišosios *Richea pandanifolia* (Pandani augalas) paslaptis. Atsimenu, taip paveikta užsirašiau keletą minčių. Vėliau gimė eilėraštis, kuris pateko į mano pirmąjį rinkinį.

Kai saulėje tirpstančioje popietėje
atsiveria debesų paslaptys,
tarp žemės ir dangaus
girdisi vėjo šnabždesys

(*Antrasis ilgesys, 1978,* Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, JAV)

Pajutau, kad Olegas Truchanas, kaip ir daugelis menininkų, suprato tylos ir kontempliacijos svarbą – todėl jo kamera atskleidė tokias gamtos apraiškas. Ši nuojauta pasitvirtino, kai susipažinau su šio žmogaus biografija, jo asmenybės bruožais, su jo siekiais ir pasiekimais. Gėrėjausi fantastišku jo veržlumu ir kūrybiniu polėkiu. Menininkas visa siela, regis, pasineria į gamtos paslaptį. Jis savaites galėjo keliauti vienas ir valandų valandas praleisti vienoje vietoje, kol sugaudavo tinkamą šviesos blyksnį, šešėlių ir spalvų žaismą bei debesų formų kitimą.

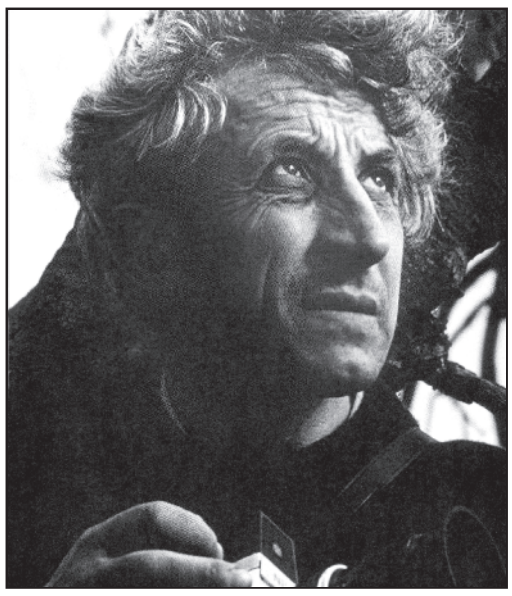

Olegas Truchanas, 1971

Jis labai sielojosi dėl Tasmanijos upės Lake Pedder sunaikinimo ir negailestingo miškų kirtimo, ypač dėl minėtų unikalių šio krašto pušų *Huon pines*. Jo viešos akcijos fotografijų parodų pagalba (lydint J. Sibelijaus ir F. Delijo kompozicijoms) sutraukdavo minias žmonių, kurie pritarė jo, kaip gamtos saugotojo, kovai prieš nusikalstamą valdžios biurokratų netoliaregiškumą. 1967 m. Olegui buvo ypatingai tragiški. Tais metais jis ne tik jaudinosi dėl Nacionalinio parko naikinimo, bet buvo sukrėstas ir didžiulio asmeninio praradimo: nelemtame gaisre sudegė jo namas su 15 metų laikotarpio darbais – Tasmanijos salos nuotraukomis.

Perskaičiusi apie šią nelaimę, stebėjausi, kad Olegas dvasiškai nepalūžo. Su žemaitišku užsispyrimu jis aistringai ir nuosekliai bandė atsigriebti per likusį jam skirtą gyvenimo laiką ir savo kamera užfiksuoti anksčiau fotografuotas vietas. Per tą penkerių metų laikotarpį jis pajėgė atkurti daugiau kaip 3 000 nuotraukų, kurios išliko po jo mirties.

Savo kelionėse jam ne kartą teko patirti aplinkos klimato kontrastus: staigias liūtis, potvynius, kurie veržtamiesi per gilias siauras daubas ir kalnų tarpeklius, nuplėšdavo ne tik galingas medžių šakas, bet negailestingai išraudavo ir pačias galingiausias medžių šaknis. Jutau kai kurių jo nuotraukų tragizmą – ypač nespalvotose fotografijose. Ši pasaulėjauta greičiausiai kilo iš jo asmeninio gyvenimo patirties: asmeniškos bei Australijos ypatingų vietovių netekties, jo tautą ištikusios nelaimės – karas, tėvynės okupacija, nekaltų žmonių tremtis, kančios ir t.t.

Tų pačių 1975 metų pabaigoje man teko skristi į III Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą Pietų Amerikoje, o 1976 pradžioje į JAV – buvau viena iš Australijos atstovų. Būdama Čikagoje, sutikau keletą žmonių, kurie jau buvo skaitę apie Olegą Truchaną ir prašė grįžus atsiųsti minėtą albumą. Protarpiais savo ar kitų malonumui ištraukdavau albumą iš savo knygų lentynų. Dažnai kildavo visai naujų įspūdžių, peržiūrėjus tuos pačius, jau matytus vaizdus – taip būna su meno kūriniais.

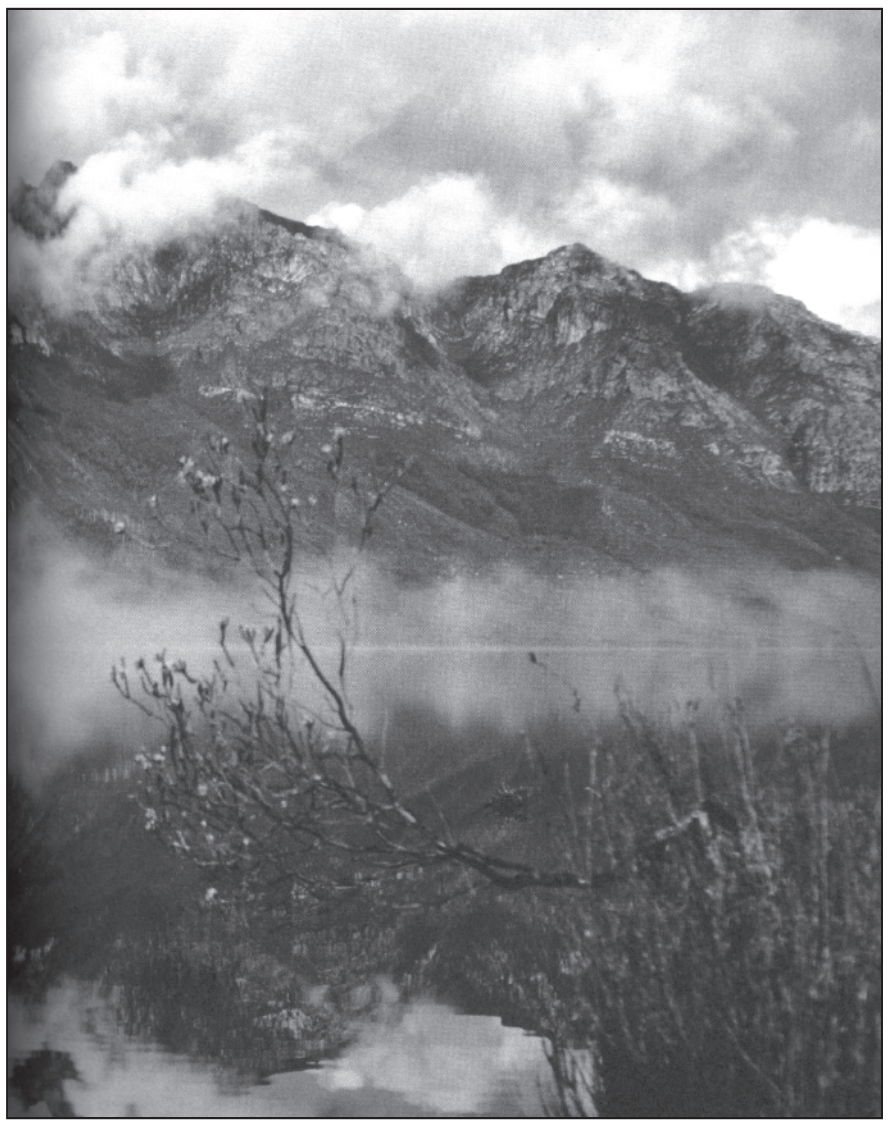

Olegas Truchanas. Lake Pedder

Savo nuostabai, 2007 metais sulaukiau netikėto skambučio iš Tasmanijos: manęs prašė išversti į lietuvių kalbą operos „Olegas" pirmąjį veiksmą. Paaiškėjo, kad šios operos prodiuseris ir direktorius, graikų kilmės Constantine Kaukias norėjo žiūrovui pateikti pirmąjį veiksmą lietuvių kalba. Sužinojau, kad libretą apie Olego Truchano gyvenimą parašė berods čekų kilmės dramaturgė Natasha Cica, sukaupusi žinių iš įvairių šaltinių. Pirmas operos veiksmas vyko Lietuvoje, prie Rėkyvos ežero, netoli Šiaulių. Jaunas Olegas, gyvendamas pas mylimą senelę, pasirodė turintis pomėgį buriuoti, dėl to tekdavo susipykti su senele – ji vis perspėja jaunuolį apie gresiantį pavojų, nes ežeras labai gilus ir dažnai audringas. Šiame veiksme perteikta jaunuolio aistra pavojams ir užsispyrimas siekti užsibrėžto tikslo. Pirmas veiksmas baigiasi skaudžia netektimi – senelę išveža į Sibirą, o jis įsitraukia į rezistenciją ir pagaliau bėga iš Lietuvos. Vertimą reikėjo pateikti sukirčiavus ir įskaityti į kasetę, kad žodžiai būtų taisyklingai tariami. Teko girdėti, kad pirmas veiksmas buvo pristatytas Hobarte, Tasmanijos sostinėje, sutiktas entuziastingai ir gauta gerų atsiliepimų. Džiaugiausi likimo dovana, kad man teko prisidėti prie Olego Truchano propagavimo. Netikėti gyvenimo ryšiai mane nuolat žavi. Neišvengiamai kyla mintis: ar tai atsitiktinumas, ar būtinybė?

Knygos įžangoje yra tokia Fionos MacLeod citata:

...Nes grožis yra labiausiai neužmirštamas dalykas pasaulyje;
ir nors kai kas dėl jo žūsta,
nors tūkstančiai ir milijonai miršta
nežinodami ir nesirūpindami,
tačiau vedama to grožio, lyg likimo žvaigždės,
žmonija žengia pirmyn.
Todėl kas plečia pasaulio grožį
yra vienas iš Dievo sūnų.

Olegas Truchanas, siekdamas grožio, pasitiko mirtį ten, kur traukė likimo žvaigždė. Bet paliko savo kameros sukauptą tyrlaukių erdvės grožį ir savo žemaitiškos prigimties dvasinę stiprybę kovoti už gamtos grožio išsaugojimą ateinančioms kartoms.

2008 10 20

Neseniai užtikau „Pedder dreaming Olegas Truchanas and a lost Tasmanian wilderness" (paskelbta 2011 m.), autorė – Natasha Cica. Autorė parašė operos libretą. Šioje knygoje ji aprašo nenuilstančias Olego pastangas išsaugoti tyro gaivaus vandens ežerą. Nors jam nepavyko įtikinti tuometinės valdžios, bet tai buvo kelrodis ateinantiems gamtos saugotojams, kurių akyse jis tapo legendine Tasmanijos figūra.

Į knygą įtrauktos nuotraukos iš Olego gyvenimo tėvynėje, jo kova už tautos laisvę drauge su partizanais, pabėgėlio gyvenimas Vokietijoje ir naujoji emigracija Australijoje. Žmogus, kuris neseniai atvykęs, sugebėjo parodyti šio kontinento grožį vietiniams australams. Šioje knygoje randame Tasmanijos tyrlaukių nuotraukų, kurių nebuvo pirmoje knygoje. Čia taip pat jo artimų žmonių, tokių kaip Max Angus, Elspeth Vaughan bei jo žmona Melva ir kiti, pasakojimai. Šie nauji duomenys leido giliau pažinti nepaprastą Olego Truchano asmenybę.

2012 12 16

Perskaityta per Australijos Lietuvių Dienų istorijos simpoziumą Adelaidėje, 2012 m. gruodžio mėn. 30 d.

Išpausdinta žurnale „Naujoji Romuva" (Nr. 1) ir leidinyje „Pasaulio lietuvis" (kovo mėn. 2013 m.)

Leidėjui paprašius pirmoji dalis buvo parašyta numatytai antologijai apie Olegą Truchaną. Per metus Jonas Nekrašius regimai pakeitė nuomonę ir pats išleido knygą ,,Olegas Truchanas: Australijos ir Lietuvos legenda" (Mintis, 2011). ❑

Vakaras išėjusiems atminti

Fleitininkas Andrius Radziukynas.

Benedikto Januševičiaus nuotraukos

Iš kairės: Renata Šerelytė, Birutė Jonuškaitė

Laurynas Raudonėlis

Gegužės 27 dieną Rašytojų klube Vilniuje įvyko vakaras, skirtas išėjusiems poetams atminti. Tai jau tradiciniu tapęs Poezijos pavasario renginys, kurio metu rašytojai skaito savo anapilin išėjusių kolegų ir bičiulių eiles. Kad palikusiųjų žodis mums tebėra gyvas ir svarbus, liudijo ir pilna klausytojų salė.

Buvo prisiminti ne tik šiais ir praėjusiais metais mirę poetai, tačiau skaitovai atgaivino ir kitus vardus – buvo malonu ir netikėta pasiklausyti Jurgio Kunčino eilėraščių, kuriuos skaitė Arnas Ališauskas, Mindaugo Tomonio ir Sigito Gedos posmų. Iš amžinybės gelmės eilėraščių eilutėmis prabilo ką tik mus palikęs Vytautas Skripka, balandžio mėnesį išėjęs Marcelijus Martinaitis, dar anksčiau – Valdas Gedgaudas, Liūnė Sutema, Stasys Stacevičius. Jautriai ir dėmesingai jų eilėraščius skaitė rašytoja Birutė Jonuškaitė, poetai Gintaras Bleizgys, Benediktas Januševičius ir Tomas Taškauskas, bardas Domantas Razauskas. Aldonos Veščiūnaitės eiles skaitė Renata Šerelytė, o Bronių Mackevičių ir Alfredą Franckaitį savo skaitymuose prisiminė Julius Žėkas.

Visą vakarą eilėraščius lydėjo ilgesinga fleitos muzika: poetinį žodį papildė fleitininkas Andrius Radziukynas. Pritarė ir gamta: iš pradžių pro atidarytus langus pūtė stiprus vėjas, vos nenunešęs ant piupitro padėtų natų, o paskui prabilo griaustinis ir pasipylė smarkus lietus. Veikiausiai taip ir turi būti – juk ir kalba, ir poezija yra gaivalinga stichija, o stichijos visada viena kitai atsiliepia.

Poezijos pavasario laureatė – **Tautvyda Marcinkevičiūtė**

Artūro Morozovo nuotr.

Gegužės 31 d. Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, vainikuotas „Poezijos pavasario 2013" laureatas. Šįmet laureate tapo kauniškė poetė Tautvyda Marcinkevičiūtė už eilėraščių rinkinį „Greitaeigis laiko liftas" (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla). „Pirmiausia esu dėkinga likimui, kad, nepaisant visų gyvenimo išbandymų, jis leido man būti šiek tiek pakylėtai nuo žemės vien todėl, kad rašau eilėraščius. Kuo gilesnėje tamsoje atsidurdavau, tuo ryškiau man spindėdavo žvaigždės", – sakė apdovanojimo sujaudinta poetė.

Tautvyda Marcinkevičiūtė

* * *

Eilėraščiai tereikalingi pačiam poetui
kaip gėrimas kartus širdies dugne:
kaip svaigalai... Ak, abstinente,
ar regėjai kada gražesnį
gyvenimą nei tas – sublyksintis
pro eilėraščio stiklą?

Poetas – egoistas: žino–į taurę širdies
supilta viskas – apsvaigs,
bet niekam troškulio ritmingai
krapnojančiais lašais nenumalšins...
Praskriejančios akimirkos – gyvybė,
menas – prisegtos: herbariumas.

Kam reikalingi jo paistalai? Kaip drįsta
naiviu vapėjimu trikdyti skubančius
šis išlaikytinis? Kas jis toks? Ar ne vis vien –
sakykim, jūsų bagažo nešikas –
lūžtančių kaulų skatikais, smegenų popierėliais
atsiskaitantis už vienintelį mugėj
patikusį žaislą: – Aš vaišinu. Už jus!

Kultūros geografas apie savą ir svetimą Vilnių

Romualdas Kriaučiūnas

Laimonas Briedis. *Vilnius – savas ir svetimas*. Dalies knygos vertėjas Laimanatas Jonušys. – Baltos lankos, Vilnius, 2012. – 336 psl.

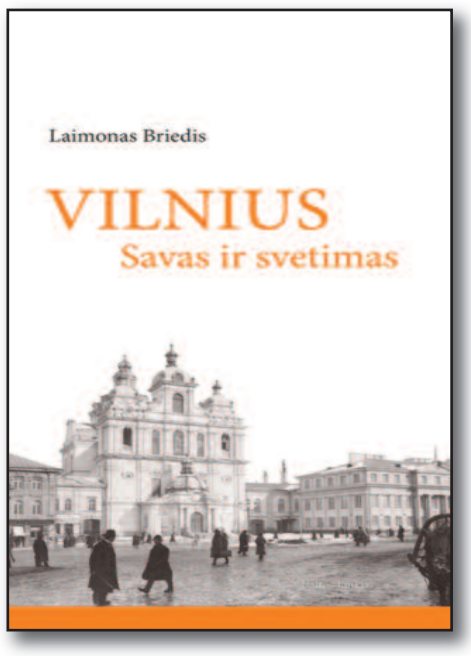

Retai būna, kad paėmęs naują knygą į rankas, neturiu jokio supratimo, ko tikėtis. Kažkaip neigiamai paveikė knygos pavadinimas, kai Vilnius įvardijamas kaip savas ir svetimas. Tad nustebau, Lietuvos žydų bendruomenės tinklalapyje radęs pasikalbėjimą su knygos autoriumi, kuriame jis štai ką teigė: ,,Bandyti Vilniuje skirstyti viską į tai, kas sava, o kas – svetima, labai ir labai kvaila. Pats laikas peržengti visas tas ribas.” Susidomėjęs šiuo tarsi prieštaravimu, ieškojau daugiau žinių apie knygos autorių. Knygos aplanke, šalia nuotraukos, tepažymėta, kad autorius gimė ir užaugo Vilniuje, o dabar gyvena prie Ramiojo vandenyno, Vancouverio mieste, Kanadoje.

Tik interneto erdvėje sužinojau, kad autorius yra apgynęs geografijos daktaro disertaciją University of British Columbia, o vėliau dirbęs University of Toronto. Šiandieną jis – Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro vyresnysis mokslo darbuotojas. Atrodo, kad Vilnius buvo ir išliko pagrindinis jo mokslinio intereso objektas.

Po knygos titulinio puslapio eina keturių žodžių įrašas, turbūt hebrajų kalba. Jis nebuvo išverstas į lietuvių kalbą. Įdomu, kad iš pradžių šią knygą ,,Baltų lankų” leidykla 2008 m. išleido anglų kalba kiek kitokiu pavadinimu – ,,Vilnius – City of Strangers”. Spaudai duotame pasikalbėjime autorius prisipažįsta, kad jis įpratęs labiau rašyti angliškai, bet nebuvo patenkintas vertimu į lietuvių kalbą.

Knygos aplanke pateikiamas visas pluoštas gražių atsiliepimų apie knygą anglų kalba. Štai porą jų: ,,Geriausias Vilniaus pristatymas”, ”Ryškiausias Vilniaus unikalumo įrodymas”, ,,Neįtikėtina pasakojimo formulė (...) sujungianti Europos istoriją ir Vilniaus geografiją”, ,,Knyga turinti nedaug sau lygių (...) Briedis Vilniaus išsikerojusią ‘istoriją’ supina į nuodugnų ir intriguojantį pasakojimą”. Kaip ir pridera, knygos leidėjas irgi parašė gražų įvadą. Ten teigiama, kad nedažnai pasitaiko knygų, kurios nusistovėjusias tiesas sudrumsčia, jau žinomą istoriją imdamos pasakoti visai nepažįstamu balsu. Toliau primenama, kad lietuviškasis Vilniaus pasakojimas žinomas kiekvienam skaitytojui, tačiau ši knyga miesto istoriją nukreipia neregėta linkme. ,,Ši knyga – tai miesto biografija, tik perteikta ne remiantis Lietuvos istorija, bet tarsi įrašyta įvairiaspalviame Europos žemėlapyje”. Knyga džiaugiasi ir Dovidas Katzas iš Vilniaus universiteto – internete reklamuodamas knygą, Laimoną Briedį pristato kaip žymų ir drąsų kultūros istoriką, kuris ,,atkuria praėjusių amžių kultūrinę įvairovę, aistringai išryškindamas kiekvieną miesto kultūrą. (...) Ji žavingai parašyta, su mokslininko aistra ir pasakotojo siela.”

Knygos turinys atskleidžia, ko toliau tikėtis. Aštuoniuose skyriuose kalbama apie Vilnių Europai brėkštant, Vilnių Sarmatijos glėbyje, Vilnių apšvietos šešėlyje, Vilnių imperijų kryžkelėje, Vilnių Rusijos varžtuose, Vilnių Vokietijos atspindyje, Vilnių tautų veidrodyje ir Vilnių Europos verpetuose. Miestas visada turėjo ne vieną tapatybę ir ne vieną vardą: žydiškai Vilne, lenkiškai Wilno, rusiškai Vilna, vokiškai Wilna, baltarusiškai Vilno ir lietuviškai Vilnius.

Niekada nebūčiau įtaręs, kad ši knyga versta iš anglų kalbos. Man ypač gerą įspūdį padarė autentiška asmenvardžių ir vietovardžių rašyba. Beveik nepastebėjau tarptautinių žodžių ar angliškų žodžių sulietuvinimo, prisegant lietuvišką galūnę. Knyga kartais skaitoma lyg kelionių aprašymas, nes plačiai cituojami įvairūs Vilnių aprašę lankytojai ar ilgiau ten dėl įvairių priežasčių užsibuvę žmonės.

Vilniuje ir jo apylinkėse viena šalia kitos gyveno krikščionių, žydų, karaimų ir musulmonų bendruomenės, miestas aidėjo nuo įvairių kalbų ir tarmių. Pagal carinę statistiką, prieš pat Pirmąjį pasaulinį karą Vilniuje gyveno beveik 200 000 žmonių. Iš jų apie 40 proc. buvo žydai, daugiau kaip 30 proc. – lenkai, apie 20 proc. – rusai. Likusieji 10 proc. – lietuviai, baltarusiai, vokiečiai ir totoriai.

Autorius teigia, kad po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. lenkų užgrobtas Vilnius svaigino Lietuvos lietuvių vaizduotę. ,,Tačiau lenkiškai žydiškas miestas, bent jau tikram Lietuvos patriotui, buvo tarsi nesavas. Ir ryšys su juo buvo apibrėžtas prieštaringu priklausomybės jausmu. Tarpukario Vilniuje lietuvis jautėsi esąs svečias, o kartu lyg ir teisėtas jo nuomininkas, taip ir negavęs progos jame įsikurti” (239 psl.). Sovietų Sąjungai Vilnių grąžinus Lietuvai, netrukus prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas atvedė prie žydų tautos tragedijos. ,,Paneriuose masiškai ir sistemiškai vilniečius – pabėgėlius, čionykščius ir kitus litvakus (ir ne tik juos) – žudė Vilniui svetimi žmonės, Gestapo vokiečiai ir šauliai lietuviai” (263 psl.) Žydų getas buvo likviduotas 1943 m. rugsėjo 23-iąją. Anot autoriaus, gete likusieji 11 000 gyventojų buvo iš-siųsti į koncentracijos stovyklą. Iš 60 000 Vilniaus žydų karo pabaigos sulaukė ne daugiau kaip 3 000.

Toliau aiškinama, kad Vilnius išliko gyvas žydų šeimų, kurių šaknys Lietuvoje, pasakojimuose ir prisiminimuose. Po Antrojo pasaulinio karo socialinė miesto praeitis buvo susiaurinta iki lietuviškų ir sovietinių, internacionalinių temų. Tapti vilniečiu reiškė iš dalies tapti socialistinio miesto piliečiu. Kai 1990 m. Vilnius tapo nepriklausomos Lietuvos sostine, jo prarastos tapatybės užmirštos istorijos virto tam tikru Europos galvosūkiu. ,,Praktiškai nei Europoje, nei visame pasaulyje niekas nežinojo lietuviškojo Vilniaus, o kad atrastum visus kitus šio miesto atspalvius ir taptum visaverčiu vilniečiu, pirmiausia reikėjo išmokti pažinti Europą” (274 psl.)

Kruopščiai surikiuotose nuorodose bei cituotuose veikaluose sutelkta daug šaltinių. Labai maža jų dalis yra lietuvių autorių ar lietuviškų šaltinių. Nežinau, ar kas svarbaus buvo praleista, bet tai tik paremia Laimono Briedžio įsitikinimą, kad Vilnius yra savas ir svetimas, bet daugiau svetimas. Tas kaip ir buvo užkoduota knygos pavadinime. Mįsle lieka paties autoriaus tapatybė – Vilniuje būti savu ar svetimu.

„Spalva ir linija išreikšti pojūčiai”

Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės paroda Radvilų rūmuose

Regina Matuzonytė-Ingelevičienė. *Šiaurės gamta*

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Muziejaus dienomis Radvilų rūmuose atidaryta išeivijos dailininkės Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės (1905–1980) tapybos paroda ,,Spalva ir linija išreikšti pojūčiai”, kuri veiks iki pat rudens. Į atidarymą atvyko menininkės šeima, draugai, artimieji. Renginį moderavo pats muziejų vadas – Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, jo metu skambėjo eilės, kanklės ir Blaivybės sąjūdžio ansamblio ,,Giedra” atliekamos tremtinių, partizanų, lietuvių liaudies dainos. Išsamiai apie savo mamos nelengvą gyvenimo ir kūrybos kelią papasakojo jos dukra Mara Vygantienė. Pasirodo, Regina Matuzonytė jau vaikystėje pasižymėjo puikiu balsu, jai pranašavo ne tik dailininkės, bet ir dainininkės karjerą. Ir nenuostabu – jos tėvas Izidorius Matuzonis buvo vargonininkas ir chorvedys. Kai teko emigruoti iš Lietuvos į Vakarus, Regina tepasiėmė vieną vienintelį savo paveikslą, būtent – tėvo portretą, kuris tarp kitų šios parodos 106 paveikslų (tapytų po 1932 m.) rodomas pirmoje salėje.

,,Pirmą kartą dailininkė savo darbus (grupinėse parodose) eksponavo 1938 m. Lietuvoje, Vytauto didžiojo kultūros muziejuje, Lietuvos nepriklausomybės 20-mečiui skirtoje parodoje. Prieš karą jos darbai buvo eksponuoti Šiauliuose ir Telšiuose. Mūsų muziejaus tikslas pristatyti visus Lietuvoje kūrusius menininkus, nesvarbu, kur jie gyveno – Keiptaune ar Alabamoje”, – kalbėjo R. Budrys.

,,Niekad nebuvau vieša kalbėtoja, o ypač dabar – po trijų burnos operacijų, – sakė dailininkės dukra Mara. – Mama augo tarp lietuvių liaudies melodijų, kurios giliai įsiskverbė į jos pasąmonę. Mama buvo labai muzikali, turėjo gerą klausą, trejų metukų išdainuodavo komplikuotas lietuvių liaudies melodijas. Jos miško medžių raižiniuose jaučiamas ritmas. Labai maža, būtent trejų metukų neteko mamos (Barboros Višinskaitės). Tai paveikė jos kūrybą. Dėl to tiek daug moterų jos darbuose, švelnių, bet labai stiprių moterų, globojančių vaikus. Ji taip giliai išgyveno Lietuvos tragediją: partizanų kovas, trėmimus. Karo metu (1944 m.) turėjo apleisti tėvynę. Ji nepataikavusi publikai: kūrė tai, ką jautė ir galvojo. Jaudinosi, išleisdama kūrinius į parodas, jautė, kad tai dvasinis apsinuoginimas. Todėl nesiėmė individualių apžvalginių parodų. Tą teko padaryti mums (jos dukroms dvynukėms – Marijai (Marai) Vygantienei ir Reginai (Ginai) Kudžmienei) 1983 m. New Yorke ir 1985 m. Čikagoje. Tiesa, 1988 m. Lietuvos dailės muziejuje ,,Lietuvių išeivijos dailininkų kūrybos parodoje” buvo rodomi šeši Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės kūriniai, vėliau, kaip ir pernai 222 jos kūriniai, dukterų padovanoti Lietuvos dailės muziejui. Jos darbų yra įsigiję privatūs asmenys, ALKOS muziejus, įvairios įstaigos.

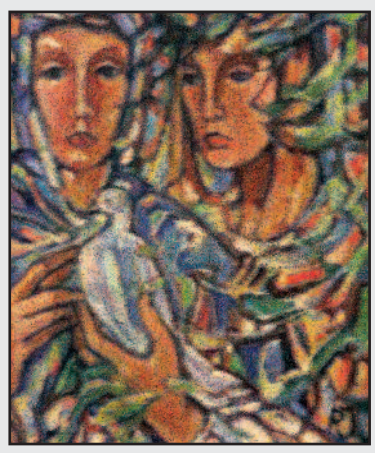

Regina Matuzonytė-Ingelevičienė. *Dvynukės*

Barokinės muzikos garsai Lietuvoje

Lidija Veličkaitė

Luigi Tufano (fleita), Nijolė Dorotėja Beniušytė (klavesinas). Robertos Daugėlaitės nuotr.

Jau 15-tą pavasarį Lietuvoje sulaukiame tarptautinio muzikos festivalio ,,Sugrįžimai", kuriame dalyvauja mūsų muzikai, dirbantys ar studijuojantys užsienyje, taip pat jų kolegos – užsienio šalių atlikėjai. Festivalį rengiantis 1991 m. įkurtas Lietuvos muzikų rėmimo fondas vykdo 12 muzikinio švietimo programų. Viena iš jų – ,,Sugrįžimai" – buvo pradėta nuo 1998 m. ir vyksta kiekvieną pavasarį Vilniuje ir kituose miestuose. 2013 m. balandžio 8 d. prasidėjęs jau jubiliejinis XV festivalis tęsėsi iki gegužės 2 dienos. Jis pakvietė į 16 koncertų Vilniuje, Kaune, Marijampolėje ir Utenoje. Festivalyje svečiavosi 34 atlikėjai iš 12 pasaulio šalių: 12 lietuvių, studijuojančių ir gyvenančių užsienyje, 6 jų kolegos užsieniečiai ir 16 muzikų iš Lietuvos, kurie studijavo užsienyje. Klausytojai išgirdo daug įdomios jaudinančios muzikos, atliekamos įvairiais instrumentais ir balsais.

Vienas iš jų vyko balandžio 25 d. Vilniaus paveikslų galerijoje. Jame koncertavo iš Italijos atvykęs kamerinis ansamblis – klavesinininkė Nijolė Dorotėja Beniušytė ir fleitos virtuozas, daugelio tarptautinių konkursų laureatas prof. Luidžis Tufanas (Luigi Tufano), grojęs barokine fleita – traversu. Jie atliko XVII–XVIII a. sukurtus užsienio kompozitorių kūrinius. Nijolė Dorotėja Beniušytė solo klavesinu atliko du kūrinius: nežinomo autoriaus XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės muziką iš Sapiegų albumo ir Kražių vargonininko sąsiuvinio. Ruošdamiesi šiam festivaliui, atlikėjai norėjo klausytojams pristatyti tris skirtingus senovinės muzikos stilius – itališkąjį, prancūziškąjį ir mišrųjį (itališko ir prancūziško stiliaus mišinį), ir tai buvo lyg kelionė per barokinę muzikinę Europą. Koncerte skambėjo 4 sonatos fleitai ir cifruotam bosui: ryškiausio prancūzų fleitos atstovo Žako Martyno Hotero (Jacques Martin Hotteterre) Siuita Nr. 1 op. 2 D-dur, Johano Sebastiano Bacho (Johann Sebastian Bach) Sonata e-moll BWV 1034 ir dvi italų kompozitorių sonatos – Pietro Lokatelio (Pietro Locatelli) Sonata G-dur ir Leonardo Vinčio (Leonardo Vinci) Sonata D-dur.

Koncerto vedėja Gabrielė Pintukaitė, pasveikinusi gausiai susirinkusius klausytojus, palinkėjo jaukiai praleisti vakarą besiklausant svečių iš Italijos, papasakojo apie abiejų atlikėjų muzikos mokslus ir veiklą. Pianistė klavesinininkė Nijolė Dorotėja Beniušytė yra baigusi J. Tallat-Kelpšos konservatoriją (dėst. Natalijos Gylienės klasė), nuo 2003 metų mokėsi Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (doc. Gedimino Kviklio klavesino klasė). 2006 m. pagal Erasmus/Socrates programą studijavo Prahos HAMU akademijoje pas prof. Giedrę Lukšaitę-Mrazkovą (klavesino klasė). 2007–2009 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje tęsė magistro studijas. 2008–2009 m., laimėjusi italų vyriausybės skirtą stipendiją, studijavo Romos Šv. Cecilijos konservatorijoje prof. Fiorelo Brankačio (Fiorella Brancacci) klavesino klasėje.

Nuo klavesino studijų pradžios Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje Nijolė Dorotėja Beniušytė aktyviai dalyvauja įvairiuose senosios muzikos meistriškumo kursuose Lietuvoje bei užsienyje: tarptautinėje akademijoje SACRUM, Banchetto Musicale, Academia de Sables a Prague pas prof. Francisą Lengelę (Francsise Lengelle) (Praha/Čekija), pas Hagos (Olandija) Muzikos akademijos prof. Žaką Ogą (Jaques Ogg), pas Vienos muzikos ir teatro akademijos prof. Ingomarą Rainerį (Ingomar Rainer) (Austrija), pas Early Music Academy Fossacesia (Italija) prof. Andrejų Koeną (Andrea Coen).

Dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose, respublikiniuose renginiuose, konkursuose, festivaliuose kaip atlikėja ir vertinimo komisijų narė. Koncertuoja ne tik Lietuvoje, bet ir Švedijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Italijoje. 2007 m. Druskininkuose vykusiame tarptautiniame festivalyje konkurse ,,Muzika be sienų" kamerinių ansamblių kategorijoje iškovojo diplomą. Koncertavo su Lietuvos nacionalinės filharmonijos ansambliu ,,Musica humana", o Italijoje su Romos Šv. Cecilijos konservatorijos orkestru. Nuo 2009 m. gyvena Romoje, dėsto fortepijono pamokas muzikos mokyklose ir tęsia magistro studijas Akvilos Alfredo Kaselos (Casello) konservatorijoje prof. Andrejaus Koeno (Andrea Coen) klavesino klasėje. 2011 m. prasidėjusio Tarptautinio jaunimo muzikos festivalio-konkurso ,,Su muzika per Europą Lietuva-Italija 2011" iniciatorė, įkūrėja ir vertinimo komisijos narė. Tais pačiais metais įkūrė VšĮ MUSICA VITALE, yra jos meno vadovė.

Prof. Liudžis Tufanas (Luigi Tufano) jau antrą kartą lankosi Lietuvoje. 2012 m. metais dalyvavo II tarptautiniame jaunimo muzikos festivalyje – konkurse ,,Su muzika per Europą Lietuva-Italija 2012" kaip vertinimo komisijos narys. Kartu su iš Italijos atvykusiu klavesinininku prof. Andrejumi Koenu (Andrea Coen) festivalio konkurso atidarymo proga gegužės 31 d. koncertavo Taikomosios dailės muziejuje. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje abu profesoriai vedė meistriškumo kursus, L. Tufanas – fleitos, A. Koenas – fortepijono. L. Tufanas šiuolaikinės fleitos studijas baigė Romos Šv. Cecilijos konservatorijoje, o senųjų fleitų – traverso studijas – Veronos F. E. Dell' Abaco konservatorijoje. Šiuolaikinę fleitą ir traversą dėsto Akvilos Alfredo Kaselos konservatorijoje, o Garso komunikaciją ir muzikos didaktiką – Akvilos valstybiniame universitete. Koncertavo didžiuosiuose Italijos teatruose kartu su pasaulinio garso atlikėjais, tokiais kaip L. Buzzanca, A. Foa, E. Nazzari ir kt. Bendradarbiauja su daugeliu orkestrų, iš jų Romos RAI simfoniniu orkestru, instrumentiniu ansambliu ,,Musica d'oggi", Gonfalone orkestru. Jis groja R.Tutz pagaminta fleita, kuri yra G. A. Rottenburgh kopija. Prof. L.Tufanas aktyviai reiškiasi mokslinėje veikloje, tyrinėja ankstyvosios muzikos istorinius šaltinius.

Vilniaus paveikslų galerijoje šių dviejų atlikėjų – klavesinininkės Nijolės Dorotėjos Beniušytės ir fleitininko prof. Luidžio Tufano (Luigi Tufano) virtuoziškai atliekamų kūrinių, puikaus jų skambesio pakerėti klausytojai ilgai, nenutrūkstamai plojo ir dovanojo gėlių.

Koncertui ir gausiems plojimams pasibaigus, Lietuvos muzikų rėmimo fondo programų vadovė Aušra Duobienė Vilniaus miesto mero Artūro Zuoko vardu įteikė padėkos raštą klavesinininkei N. D. Beniušytei už dalyvavimą XV tarptautiniame muzikos festivalyje ,,Sugrįžimai" ir Lietuvos bei Vilniaus miesto vardo garsinimą pasaulyje. Padėkos raštas skirtas prof. L. Tufanui taip pat už dalyvavimą šiame muzikos festivalyje ir senosios fleitos – traverso muzikos puoselėjimą.

Tarptautinio muzikos festivalio „Sugrįžimai" metu Lietuvos muzikų rėmimo fondas ir Vilniaus Karoliniškių muzikos mokykla jau antrus metus rengia atviras meistriškumo pamokas mokyklos mokiniams ir mokytojams. Šiais metais balandžio 26 d. meistriškumo kursus Vilniaus Karoliniškių muzikos mokykloje vedė prof. Luidžis Tufanas (fleita) ir Nijolė Dorotėja Beniušytė, kuriai dar teko atsakomybė padėti profesoriui susikalbėti su mokiniais.

Prof. L. Tufanas ir N. D. Beniušytė kitą dieną, po koncerto Vilniaus paveikslų galerijoje, dalyvavo Lietuvos radijo laidoje ,,Muzikinis pastišas", kuri buvo perduodama gegužės 1 d. Laidą vedė Jūratė Mikiškaitė-Vičienė. Jos metu skambėjo ištraukos iš balandžio 25 d. prof. L. Tufano ir N. D. Beniušytės vykusio koncerto Vilniaus paveikslų galerijoje, pokalbiai apie jų muzikinę veiklą, taip pat apie Italijos muzikinį švietimą. Organizaciniu atžvilgiu Italijos ir Lietuvos mokyklos yra skirtingos. Italijoje yra labai daug konservatorijų, bet mažai akademijų, kurios visos yra privačios. Tačiau profesinis parengimas abiejose šalyse yra maždaug vienodo lygio. Profesorius, dalyvaudamas II tarptautiniame jaunimo muzikos festivalyje – konkurse „Su muzika per Europa Lietuva-Italija 2012", atkreipė dėmesį, kad Lietuvoje yra labai aukštas pianistų ir stygininkų profesinis parengimas, kai tuo tarpu pučiamųjų instrumentų specialistų bei dainininkų paruošimas Italijoje yra aukštesnio lygio. Italijoje yra labai daug privačių muzikos mokyklų, kurios ruošia pačius mažiausius, taip pat į paruošiamuosius konservatorijos kursus. Prof. L. Tufanas pabrėžia, kad pats svarbiausias vaiko amžius ruošiant jį muzikos keliui, yra nuo gimimo iki devynerių metų. Vaikai gimdami atsineša muziką savyje, todėl svarbu sugebėti jos nenužudyti. Vienas Italijos švietimo įstaigų siekių ugdant vaikų muzikinį švietimą – leisti suvokti, kad muzika yra dalis jų gyvenimo.❑

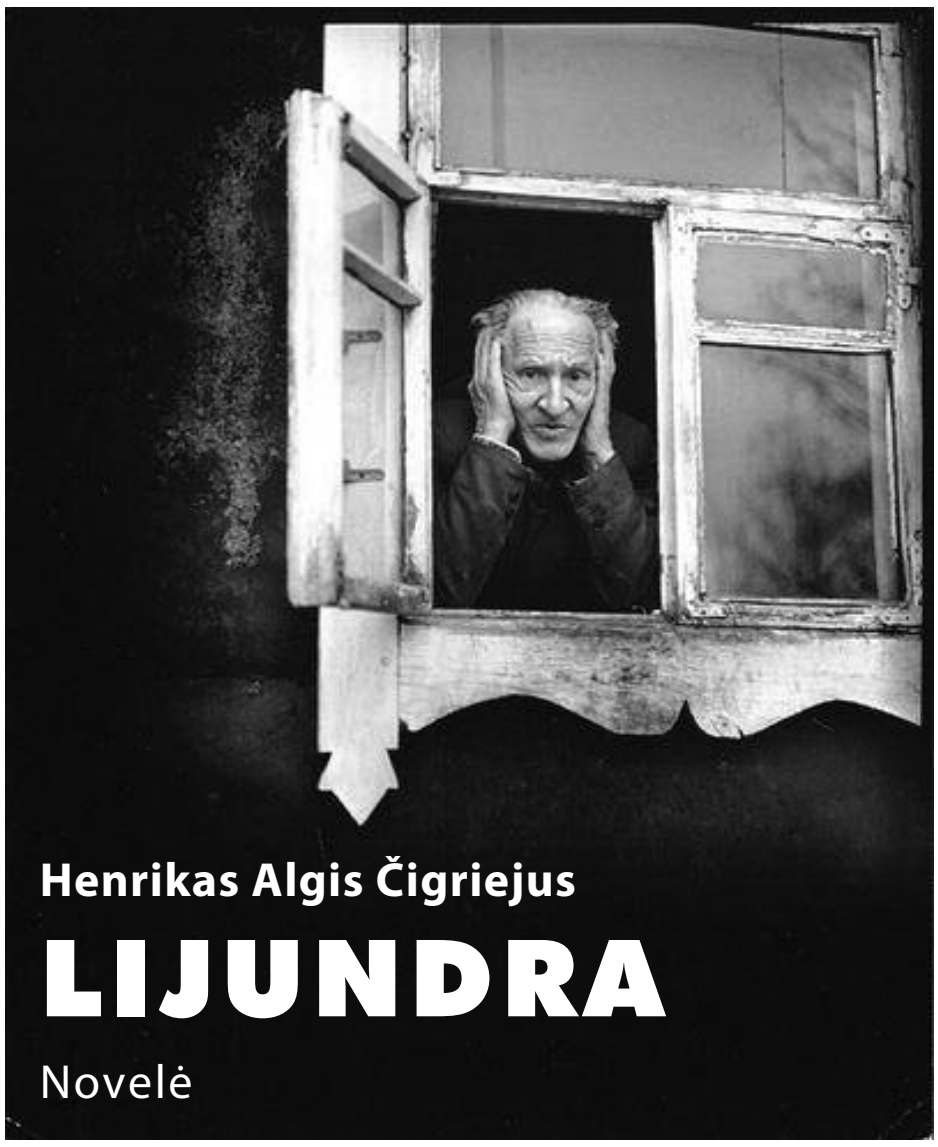

Henrikas Algis Čigriejus

LIJUNDRA

Novelė

Antanas Sutkus. Paskutinė vasara. Zarasai, 1968

Lionginas pardavė jaučiuką ir gavo daug. Bet mes nemėgstam skaičiuot pinigų kito kišenėj. Gavo tai gavo, gavo tikrai ne už dyką. Dabar jis štai stovi prie tokios daržinėlės ir prūdo, galvodamas apie labai gerus dalykus. Vėjas taip sodriai šniokščia gluosnely, virš prūdo ledo šiaušias vasario vanduo, pakraščiuose pilna visokio lig pusės įšalusio šlamšto. Tai mūsų nevalyvumo liudininkai. Bet Lionginas nežiūri į juos, jis dar kartą persiskaičiuoja pinigus. Mat tiems bjaurybėms tai baisiai patinka. Savi pinigai tai savi, bet Lionginas užlindęs už tokios daržinėlės. Savos sąskaitos su savais pinigais tai jau geriau suvis vienam. Už jaučioką jis gavo tikrai atsakantį užmokestį, ir tą reikėjo dabar protingai išskirstyti į dalis. Šita –„už kepurės lankelio" (ta pirmiausia), šita bus rudajam Švobai (tai sena skola), o štai ši – į šeimos biudžetą. Didelę gniūžtę gaus Lionginienė ir protingai tylės. Tylės, nes klausimas „O kiek pasislėpei?" – visai neprotingas. Nieko tu čia neišsiaiškinsi, nes niekas nieko negal padaryti, kad kas jau pasaulyje yra šitaip, būtų kitaip. Lionginienė su savo Lionginu šiam pasauly jau pasitrynusi, šioj žemelėj jinai su juo jau ganėtinai susipažinusi.

Iš tos sąskaitos, kuri Liongino finansinėje sistemoje turėjo kodą „už kepurės lankelio", jis nusipirko du butelius. Juk neš skolą, o skola sena, o rudasai Švoba pašėliškai mėgsta... Mėgsta ir Lionginas. Jis ir pats apie save šitaip sako: „Baliuose aš tol sėdžiu, kol man stalo iš panosės neišneša." Tai, gali sakyt, ir teisybė. Sėdi jisai ir dainuoja visas tas dainas, kur girdėti per radiją. Ir Lionginui atrodo, kad jis dainuoja geriau. Ir vėl reikia sakyti, kad Lionginas nelabai klysta. Kai kurias dainas Lionginas savotiškai perkuria, prideda savo pabaigas, t. y. kadencijas, kuriose, kaip visi žinom, ir glūdi visa poezijos bei muzikos jėga.

Kur tu bebūtum, kokioj šaly,
Už man durnesnio nesurasi...

Lionginui atrodo, kad tai labai gerai pataisyta. Jis sėdi kur nors, sakysime, vasaros naktį vienišas prie vienišo, po liepomis palikto stalo. Visi jau miega – kas daržinėj ant šieno, kas tvankiam kambary, Šeško Broniukas prie kokio žaginio – visiems kvaišalėlio vaikomi sapnai galvose tik dūksta, o jis sau sėdi ir pats vienišas nė kiek nesijaučia. Su juo gi daina. Ir dainuoja jisai, kiek leidžia jėgos. Ne, baliau, taip greitai tu man nesibaigsi! Tai šitaip, sakykim, vasarą ir tai tik pavyzdžiui. O dabar jis eina tiesiausiu keliu pas rudąjį Švobą.

Jau baigias žiema, bet vėjas šiandien nuo šiaurės neša per lygumą labai žvarbią drėgmę, rodosi, tuoj prasidės lijundra ir tuoj tuoj ateis vakaras. Sniego šiais metais nedaug, žemė tokia tamsi ir kieta, tokia nejauki. Per šitokią dabar Lionginas eina.

Kai jis atsidūrė pas Švobas, buvo dar gana šviesu, tik jau įkyriai kirto šalta lijundra. Švobų gryčioje garų buvo tartum pirtyje dūmų, rasojo visi langai, baisioje tvankoje dideliame puode kažkas, garsiai kunkuliuodamas, virė. „Kokią šunieną dabar jie ten verda?" – toptelėjo Liongino galvoje, nors palubėj ant mūrelio užmatė jisai ne šunio, o tik neseniai nuluptą, dar pakraujavusį, ant šakumėlio ištemptą ir džiovinti užkeltą triušio kailiuką. Tie garai, tas visas šutas, susimaišęs su drėgno drabužio kvapu, tas pakraujavęs kailiukas bais nepatiko Lionginui. Nors klok pinigus, apsigręžk ir eik. Bet kur tu taip greitai išeisi. Ne tokio jau Lionginas būdo. Visur jam yra tekę sėdėti, dar visur jisai sėdės, visur savi patogumai ar nepatogumai. Tiktai kalėjime Lionginui būtų sunkiau apsikęsti. Bet štai ten tai niekas tavęs neklausia –apsikenti tu ar ne.

– Ak Liongin, ką tu čia dabar sugalvojai? Kam čia reikia? – abu Švobos, pamatę ant stalo statomą butelį, lemeno apsimestinius etiketo žodžius. Juk garuose sušvito trys poros akių. Trys poros – mat švietė ir Liongino. Jau.

Užkandai buvo padėta senos, bet geros naminės dešros. Stalas buvo kaip reikiant, tik Lionginas kartkartėm vis negalėjo atsikratyti minties, kad puode verda kažkokia bjaurybė. Svieteliau tu mano, kokios čia dabar fanaberijos? Iš kur dabar toks jautrumas, lyg būtum kokia panelė ar studentė? Galėsi, jei nenorėsi, iš to puodo ir nevalgyti. Dar, žiūrėk, nieks ir nesiūlys. O be to, negi jau toks išrankus pasidarei, ko tik nesi suėdęs?

Et, gal geriau jau uždainuok arba padeklamuok.

O, uždainuoti ar padeklamuoti Lionginas galėdavo bet kada (net ir po to, kai kokiam gyvulėliui tekdavo gyvybę atimti). Patiko jam Salomėja Nėris ir Jonas Jakštas, o eiliakalį, kuris buvo kilęs iš to paties kaimo, jis buvo linkęs patraukti per dantį. Nes neskambėjo to eilės, jokios melodijos toms negalėjai pritaikyt. Lionginas labai gerai nusimanė apie literatūrą ir dainuodavo tik įspūdingas dainas. Dainuodavo, išvežiodamas pašarus, dainuodavo pačiose fermose. Jis tik ištiesdavo ranką, ir karvės bei teliukai jau žinodavo, kad reikia klausytis. Išeidavo toks teatras, kurį galėtume pavadinti skrajojančiu Liongino teatru. Ak, skrajojančiu gal ne – Lionginas paprastai avėdavo labai sunkiais batais.

Taigi Lionginas visko matęs ir visko pridaręs. Ir viskas jame buvo nepagadinta. Artistas. Kai kas gal norėtų pataisyti – IR artistas. Na, sakykime – IR, bet reikalo tai iš esmės nekeičia, nes niekas niekad gerai nežino, kiek ko į žmogų įkrėsta daugiau – balto, juodo, pilko. Arba spalvoto.

Butelis seko, bet kalba dorai nesirišo.

– Tu, Lionginai, kaip jau prie fermų, pasakyk, kas tas naujasai zolotechnikas? Kaip jis tau?

– Va vyras!

– Tai jau kažin... Kažin... Susitikau aną dieną – na, nepasakyčiau, kad būtų durnas. Durnas nedurnas, bet toks kažkoks... Toks labai draugiškas...

– Va vyras!

Zootechnikas buvo aptartas, nes Lionginas jau du kartus tėškė šauktuką. Antrąkart net su nervu.

Tada Švoba nutarė aptarti savo gyvenimą. Kalba žadėjo būti ilga, ir todėl dar kartą Lionginui šūstelėjo į nosį beužsimirštąs puodų kvapas. „Tuoj aš važiuosiu į Rygą. Tuoj tuoj..." O mėlynus langus vis grėsmingiau ir grėsmingiau draskė aštri lijundra. Lionginas nieko nesakė, jis tik neaiškiai tarsi per kokią sieną girdėjo, kaip aiškinąs Švoba, teisinas dėl kažko rudasai Švobelė, lyg Lionginas būtų koks nuodėmklausys, o ne artistas. Ištraukė Lionginas dar vieną butelį, lyg prašviesėjimo, lyg dar kažko gero laukdamas, lyg norėdamas perprašyt savo laimę. O juk Lionginas moka šimtą dainų, bet kur dabar jos? Nė vienos galvoje. Jis tik staiga prisiminė, kaip kartą, kai jau labai vėlinos į mokyklą, su mamele skrynioj ieškojo kojinių. Išvertė visą – nėra tų, nors pasiusk. Išlėkė Lionginas tada į mokyklą, basnirčia į medpadžius įsispyręs. Ak tu, galvele, ak tu, skrynele. Lionginas šyptelėjo ir atsistojo. Gal kiek pagailo butelio – galėjo gal to nebetraukt iš kišenės. Bet kas padaryta, padaryta, negi nuo stalo imsi ir kišies atgal?

Švobos labai jo nelaikė, pažino jie Lionginą: tas gali sėdėti, kol stalą jam iš panosės išneš, bet jei jau pakilo eiti, tai eis.

Vėjas, kaip ir pirma, pūtė nuo žiemių, tik dar stipriau, lijundra kirste kirto, laimė dar, kad į nugarą, medžiai ne švokštė, o tik braškėjo, ir kelias buvo slidus kaip niekad. Bet Lionginas pasijuto labai laimingas. Nakties jis nebijo, tamsos irgi ne, viskas aplinkui čia sava, kas čia tau gali nutikti, nėra čia nei šmėklų, nei ginkluotų žmonių, o slidūs keliai – tie gal ne pirmas kartas. Kaip ir ne paskutinis. O svarbiausia – niekas šioje naktyje nedvokia. Lionginas pajuto, kaip smagiai stuktelėjo pakaušin išgerta degtinė.

Prie mažo namelio,
Kur dienos žydėjo,
Baltieji keleliai
Vėl mane parves...

Jis praslidinėjo pro kalvę. Akys, apsipratusios su tamsa, gana aiškiai matė kad ir drumsto dangaus fone šį jo bičiulio Jurgio darbo pastatą. Būtų čia Jurgis dabar, gal pakaustytų... Būtų kaip tik.

O kur keliukas į jo sodybą? Gal čia, gal ne čia? Lionginas traukė pašėliškai gražią dainą apie tėvynę, dainą, kurią mums sukūrė pats Benjaminas Gorbulskis. Ir pajuto po kojomis arimus. Taip jau visada – nuryk tik kokį lašelį, tuoj po kojom ne tai, ko reikia. Arimai buvo siaubingi. Lionginas svyrinėjo ir griuvinėjo. Trūkinėjo ir jo daina. Griūvant paprastai privalu nusikeikti, ir štai dabar į dainuojamosios poezijos posmus nemandagiai brovėsi trumpi, bet galingi, visiems žinomi įterptiniai žodeliai. Jų reikia, bet muziką vis dėlto jie gadina.

Tamsoje nebesimatė jokio medelio, jokios daržinėlės. Nebebraškėjo šalimais joks augalas. Lijundra telžė tik į arimą. Lionginas pagalvojo, kad gal geriau reikėtų nebe dainuoti, o surėkti. Bet kam tu čia rėksi? Ką čia dabar prisirėksi – vienas iš tų mirksinčių žiburėlių tai tikriausiai jo, betgi nebesi koks vaikas. Ir kas jau čia taip baisiai atsitiko? Nieko. Tik va tas prakeiktas arimas. Ar nevertėtų prisėsti ir pasilsėti?

Tokios lijundros žmonės nebuvo dar matę. Tokios neprisiminė net patys seniausieji. Rytą pasaulis atrodė tartum visas iš stiklo, braškėjo stori avietynai, lūžo pusiau keistos stiklinės žolės, plyšo silpnesnių medžių šakos, kai kurie medžiai griuvo skersai kelių. Pasak radijo, tokia lijundra ėjo per visą Lietuvą.

Na, o Lionginas? Kaip ta karalaitė stiklo karste, jis ant arimų gulėjo po ledo gaubtu. Artistas. O jau tenai, tam pasauly, kur stichijos nebesiaučia, sėdėdamas su kitais ant minkštos amžinos žolės klausėsi, kaip šventasai Antanas, aukštai iškėlęs erdvėlapį, aiškino mažiau mokslų ragavusiems, kas tokiais atvejais kaip štai vakar ten pasidaro, kokios oro srovės ten išlenda, perlenda, nulenda, kaip tenai susipina ir susimezga, kad jau ir jie, šventieji, kartais ir labai prašomi, nebe kažin ką begali pakeisti.

O Liongino atminty tik plūst gražiausia daina:

Mažoj stotelėje
Beržai man laimės linki...

Bet balsiai iš karto jis neuždainavo, nutarė palūkėti, kol paskaitininkas paskelbs pertrauką.

Čigriejus, Henrikas Algis. Varna braukia ašarą: Novelės. – Vilnius: LRS leidykla, 2007.

Kultūros kronika

2013 05 17 – 2013 05 31 Marijampolėje vyko tarptautinis tapybos pleneras „Kai sirpsta vyšnios Suvalkijoj". Plenerui pasibaigus, atrinkta trisdešimt geriausiai pavykusių drobių parodai tokiu pat pavadinimu. Kiekvienas tapytojas plenero metu pasirinko širdžiai mielus motyvus ir stilistiką: vienus sužavėjo Marijampolės cukraus fabrikas ir jo istorija, kitus – Marijampolės senamiestis ir šiuolaikinė urbanistika, Marijampolės apylinkių gamta. Vėliau paroda keliaus į Vilnių, ten bus rodoma ARVI įmonių grupės įrenginėjamame kultūros centre, parodos atidarymo sostinėje metu bus pristatytas ir plenero katalogas.

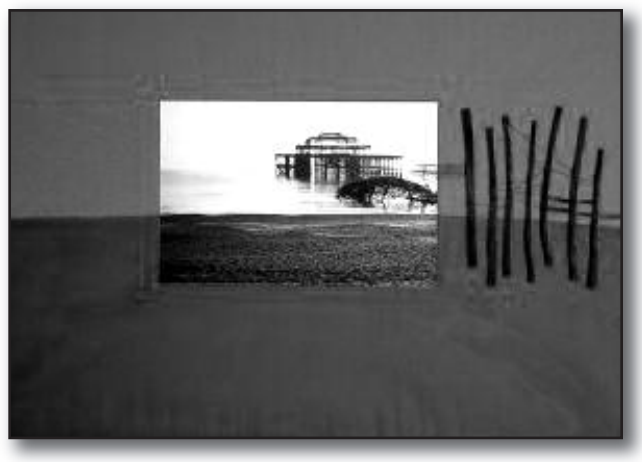

2013 05 30 – 2013 06 27 „Klaipėdos galerijoje" vyks Monikos Jakimauskaitės tekstilės paroda „Akimirkos". Kurdama meninį vaizdą, Monika jungia tradicinės tekstilės technikas – siuvinėjimą ir aplikaciją – su savo aistra fotografijai. Pagrindiniai objektai jos kūryboje – architektūros ir gamtos motyvai. Panaudodama šiuolaikinių faktūrų, spalvų, šviesos žaismo efektų paieškas, fotografijos vaizdą ji pratęsia papildomomis detalėmis – audinio skiautėmis ir siūlais. Mišrios technikos derinys suteikia kūriniams originalumo ir naujumo.

2013 05 31 – 2013 06 01 Vilniuje, Menų spaustuvėje vyko trečiasis žmonių su negalia teatrų festivalis – konkursas „Begasas". Festivalio tikslas – skatinti neįgalius žmones atskleisti savo kūrybines galias bei sudaryti sąlygas jų meninei raiškai, parodyti visuomenei jų troškimą kurti. Šiemet festivalyje dalyvavo devynios neįgaliųjų trupės iš visos Lietuvos. Laureate tapo Vilniaus neįgaliųjų dienos centro trupė – ji parodė muzikinį spektaklį „Nojaus arka" (rež. Saulė Degutytė), kuriame jungiama muzika, šokis, žodis ir dailė. Šiai trupei ir buvo įteiktas pagrindinis festivalio apdovanojimas – Begasas, begemoto su sparnais skulptūrėlė, kurią sukūrė tautodailininkas Eugenijus Paukštė.

2013 06 15 – 2013 06 16 Trakų pusiasalio pilyje vyks Trakų viduramžių šventė. Trakų pusiasalyje atgis viduramžių miesto dvasia su turgaus šurmuliu, įspūdingomis amatininkų dirbtuvėmis, didikais ir prastuomene, teatru bei riterių kovomis. Šventėje dalyvaus LDK laikų gamybos technologijas bei tradicijas puoselėjantys amatininkai – puodžiai, kalviai, knygrišiai, juvelyrai, stikliai, medžio drožėjai, batsiuviai, žvejybinių tinklų rišėjos ir kt. Riterių kovose dalyvaus riteriai, atvykę iš viduramžių riterių klubų Lenkijoje, Baltarusijoje, Rusijoje. Šventės metu vyks viduramžių muzikos ir šokių, folkroko koncertai, teatralizuoti vaidinimai, organizuojami žaidimai vaikams.

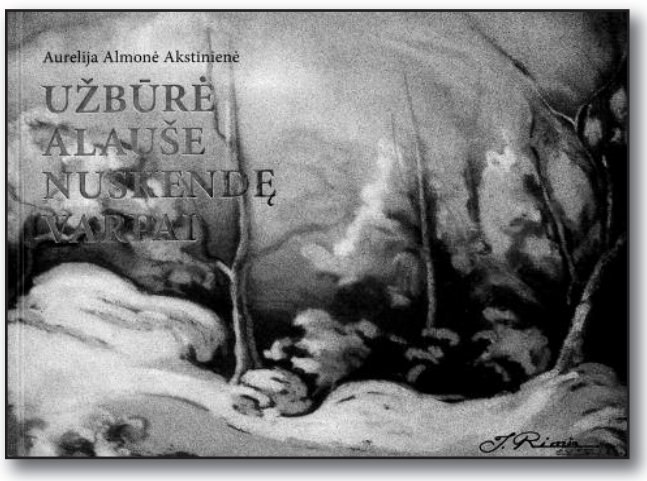

2013 05 30 pristatyta žurnalistės Aurelijos Almonės-Akstinienės knyga apie dailininką Joną Rimšą „Užbūrė Alauše nuskendę varpai". Su dailininku autorė susipažino, lankydamasi JAV septintojo dešimtmečio pabaigoje. Ją tada labai sužavėję Jono Rimšos paveikslai. Grįžusi namo, A. Almonė-Akstinienė parašė straipsnį apie dailininką, netrukus pradėjo su juo susirašinėti. Laiškus, nematytas jo nuotraukas, paveikslų reprodukcijas žurnalistė sudėjo į savo knygą. Pasak autorės, dailininkas rašęs jai apie kolegas, Boliviją, parodas, niekada nepamiršo savo Tėvynės. Iki dailininko mirties su juo susirašinėjusi žurnalistė sako ištesėjusi savo pažadą – parašyti apie Joną Rimšą knygą.

2013 06 01 Vilniuje vyko Vilniaus miesto vaikų šventė. Vingio parke vyko didžiulė miesto vaikų šventė, kurios tikslas – mažinti vaikų, kurie neturi šeimos, taip pat vaikų su negalia ir specialiais poreikiais atskirtį bendruomenėje. Vaikų šią dieną laukė Lietuvos vaikų ir jaunimo centro parengta koncertinė programa, lipdybos, piešimo ir maketavimo dirbtuvės, sportinės estafetės – varžybos, šokių mokymasis, Rytų kovų menų, lindihopo, afrikietiškų būgnų ir kitokios atviros pamokos. Taip pat vyko Sveikatos labdaros ir paramos fondo „Cordis" organizuojama edukacinė programa, kur vaikai galėjo gilinti savo žinias, veikė mugė ir „Vichy" vandens parko pramogos.

Vis dėl Brolio, dėl MKČ

Atkelta iš 2 psl.

santuokinio gyvenimo dešimtmečių). Galime praleisti bent ir pažiūros ramaus Valerijos šeimyninio ir profesinio gyvenimo (ji sėkmingai užsiima pedagogine veikla) ir „siužetą" vėl įsukti Antrajam pasauliniam karui baigiantis – sūnus Romanas pasitraukia iš Lietuvos, tėvai ilgą laiką apie jį nieko nežino, galiausiai patiria įsikūrus JAV, iš pradžių ryšys tik nedrąsiais laiškais, kol 1971 m. – kone po trijų dešimtmečių – Valerijai pavyksta aplankyti savo sūnų. Tai, žinoma, viena kelionės į JAV priežastis, antroji – profesinė (ji domisi archyvais), regis, įaugusi į šios asmenybę, tapusi jos šerdimi. Kai kam iš atsiminimų autorių bus susidaręs įspūdis, kad ir šeima, ir visi kiti reikalai Valerijai Čiurlionytei-Karužienei bus antrame plane – užgožti rūpesčio MKČ palikimu ir bendra muziejine veikla.

Bent man buvo miela ir įdomu justi stiprų seserystės ryšį – Valerijos laiškuose Jadvygai ir senatvėje girdi širdingą „myliu"... Kažin ar toji emocinė artimų ryšių pilnatvė, išauginta Druskininkų nameliuose, tarsi idealus vaizdinys nebuvo užtvara naujų gelminių ryšių susidarymui? Bet tai jau mano eretiški svarstymai. Leidinio sudarytoja, kaip minėta, korektiška, ji, nesileisdama į hipotezes, orientuojasi į faktografiją.

Taip kruopščiai knygoje sudėliojus įvairiapusę medžiagą, jos tekstinės dalies gale, greta V. Čiurlionytės-Karužienės bibliografijos, būtų pravertusi ir *gyvenimo chronologija*, t. y. reikšmingiausios datos. Žinoma, išsamiame įvadiniame sudarytojos straipsnyje jas galima surasti, tačiau kurio skaičiaus neužfiksavęs ar užmiršęs turi ieškoti; tarkim, man parūpo – o kokio amžiaus buvo herojė, kai ji 1915-aisiais, Pirmojo pasaulinio karo metais susiruošė į Maskvą lydėti MKČ paveikslų? Taip, radau tekste: gimusi 1896-ųjų gruodį...

Išties turime galimybę į Valerijos Čiurlionytės amenybę ir veiklą pažvelgti įvairiais rakursais – čia randame ir vertingų autobiografinių liudijimų. Įdomu, kad prie pastarųjų galime priskirti ir „komandiruočių ataskaitas" – jos toli gražu ne „kanceliarine kalba" išdėstyti sausi tarnybiniai faktai, o tarsi dienoraštiniai užrašai (tarkim, ataskaitoje iš komandiruotės į Lenkiją – ir paliudijimai, kaip MKČ senukas mokytojas ją vaišinęs kava ir konjaku; netgi apibūdinta jam būdinga šnekėsena – nuolatiniai pakartojimai ir t. t.)

Per *sesers rūpestį* mums išryškėja ir gyvas *kūrėjo* vaizdinys, turbūt įgaudamas naujų atspalvių ir M. K. Čiurlionį puikiai pažįstantiems.

Akivaizdu, kad muziejininkė, dailėtyrininkė Valerija Čiurlionytė-Karužienė adoruoja dailininką M. K. Čiurlionį, bet turbūt niekam nesukrebždės įtarimas, kad tai – fasadinis puikavimasis, mėginimas „apsišviesti" genijaus spinduliais. Nes akivaizdu ir tai, kad ši adoracija yra užgimusi dar vaikystėje, tvirtą profesinio intereso kamieną išauginusi iš vaikiškos sielos daigelių – juk Valerija dar pasąmoniniame lygmenyje susidūrė su Mikalojaus Konstantino Čiurlionio *fenomenu*.

Sudarytoja neapsiriboja vien savo įvadiniu tekstu; dažnusyk lakoniškai įsiterpdama ji herojės mintis (juk pateikiami ir brūkštelėjimai ant lapelių) susieja tarpusavyje ar su platesniu kontekstu. Pasidarbuota pagarbiai ir iš peties. ❑